

رفتارهای نامطلوب دانش آموزان و شیوه‌های مدیریت آنها (۲) «من نمی توانم» «خودخواهی»

ترجمه:

● فخرالسادات بوسفی طبایی / کارشناس ارشد روان‌شناسی
● محسن فرهادی نژاد / کارشناس ارشد مدیریت

۱. رفتار این دانش آموز بر روی معلم نیز همچون سایر دانش آموزان تأثیر منفی بر جای می‌گذارد.
۲. موجب تضعیف روحیه‌ی کلاس می‌شود.
۳. فرآیند یادگیری با وقفه مواجه می‌شود و روند کلاس با اختلال توأم می‌گردد.
۴. سایر همکلاسان از تقاضاهای این دانش آموز برای کمک به وی به ستوه می‌آیند.
۵. در برخی موارد، هم معلم و هم دانش آموزان، این فرد را طرد می‌نمایند.
۶. ممکن است معلم عصبانی شود.

ج) راهکارهای عملی

نداشتن اعتماد به نفس کافی، به عنوان یکی از مهمترین عوامل بروز چنین رفتاری، دانش آموز را به سوی گفتن عبارت «من نمی توانم» سوق می‌دهد. این دانش آموز بدین وسیله از مسوولیت‌هایی که احتمالاً به او واگذار خواهد شد، شانه خالی می‌کند و از طرفی انگیزه «رهایی از رنج» ناشی از مشکلات متعددی که دانش آموز مذکور در داخل و خارج از مدرسه با آنها مواجه است، یکی دیگر از عواملی به شمار می‌آید که این دانش آموز را وادار می‌کند تا در کارهایی که موجبات بروز رنج و درد را در او فراهم می‌نماید، مشارکت نکند. «نیاز به کسب موفقیت» نیز یکی دیگر از دلایل بروز چنین رفتاری تلقی می‌شود. اگر پرونده این دانش آموز را به دقت بررسی نمایید، احتمالاً می‌توانید ردیابی از تجارب توأم با شکست را در گذشته او کشف نمایید. لذا این دانش آموز نسبت به کارهایی که احتمال عدم توفیق را در آن پیش‌بینی می‌کند، رغبت نشان نخواهد داد. با این توضیح، فهرستی از اقدام‌هایی که معلمان و مربیان می‌توانند با هدف مدیریت رفتار فوق صورت دهند، ارائه می‌شود. بکارگیری این

دردومین بخش از مجموعه مباحثی که تحت عنوان «رفتارهای نامطلوب دانش آموزان و شیوه‌های مدیریت آنها» آغاز شده است، به تحلیل دو رفتار نامطلوب دیگر می‌پردازیم. ابتدا به بررسی و ارزیابی راهکارهای عملی در رویارویی با دانش آموزی که در انجام کارهایی که به او محول می‌شود همواره از پاسخ «من نمی توانم» استفاده می‌کند و سپس به بررسی رفتار دانش آموز «خودخواه» خواهیم پرداخت.

دانش آموزی که می‌گوید «من نمی توانم»

الف: نشانه‌های رفتار

رفتارها و شیوه‌های خاص برخورد این دانش آموز در خانه و یا در مدرسه عبارت اند از:

۱. در برخورد مواجهه با هر کاری از واژه «من نمی توانم» استفاده می‌کند.
۲. حتی ادعای کند که قادر به انجام تکالیفی که در گذشته انجام می‌داده است، نمی‌باشد.
۳. رفتارش به طور کلی عادی است.
۴. قبل از اتمام توضیحات معلم، درباره کاری که او مدعی است نمی‌تواند انجام دهد، می‌گوید «من نمی توانم».
۵. با استفاده از شیوه‌هایی از جمله چاپلوسی، خواهش و حتی التماس^۱ به رفتار خود مبتنی بر ناتوانی در انجام کارهای محوله ادامه می‌دهد.
۶. همواره مضطرب و نگران است.
۷. احساس عدم امنیت می‌کند.

ب) آثار و پیامدهای رفتار

رفتار این دانش آموز چه اثری بر معلمان، والدین و همکلاسی‌های او می‌گذارد و چگونه محیط مدرسه و خانواده‌ی وی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟

کند یا از مداد؟ و یا مایل است که از چه نوع کاغذی استفاده کند؟ و یا قصد دارد تکلیف را ظرف نیم ساعت انجام دهد یا به زمان بیشتری نیاز دارد؟ این روش هم برای دانش آموز مورد بحث و هم برای سایر دانش آموزان روش بسیار مؤثری تلقی می شود.

۴.۴. از روش «اقدام فیزیکی»^۴ هم می توانید استفاده کنید. یک اقدام فیزیکی جهت آماده ساختن دانش آموز برای انجام تکلیف صورت دهید. کارهای مختلفی می توان انجام داد. مثلاً اشیاء و لوازم لازم برای انجام کار را در اختیار او قرار دهید و یا دانش آموز را برای گرفتن آنچه که انجام تکلیف را تسهیل می کند به کتابخانه بفرستید. آن چیز می تواند یک کتاب باشد و یا یک وسیله کمک آموزشی و یا هر چیز دیگری که به انجام تکلیف، مربوط باشد. این روش باعث می شود که ترس دانش آموز کاهش یافته و آماده انجام تکلیف محوله شود.

۵. عادت به گفتن «من نمی توانم» به راحتی قابل تغییر نیست. وقتی که دانش آموز در می یابد که این رفتار خیلی نمی تواند در خصوص یک معلم کارساز واقع شود، این عادت را در تعامل با این

معلم ترک می کند، ولی این رفتار را در ارتباط با سایر معلمان و والدین خود دنبال می کند.

۶. اطمینان یابید که سطح انتظارتان از این دانش آموز در حد بالا باقی مانده است. انتظار عملکرد بالا از افراد معمولاً منجر به عملکرد مطلوب خواهد شد.

د) اشتباههای متداول در رویارویی با این دانش آموز

بعضی از قضاوت های نادرست و خطاهایی که معمولاً در رویارویی با این دانش آموز اتفاق می افتد و می تواند منجر به تثبیت رفتار و یا تشدید آن شود عبارت اند از:

۱. پذیرفتن بی میلی این دانش آموز به مشارکت در کارها و به تبع آن ادامه کار بدون حضور وی
۲. نادیده انگاشتن این دانش آموز

توصیه های به موقعیت و شرایط بروز رفتار و هنر معلم بستگی دارد. ۱. قبول کنید که این دانش آموز به توجه خاص و تشویق نیاز دارد.

۲. به خاطر داشته باشید که اگر شما بتوانید وقت خود را منحصر صرف این دانش آموز بنمایید، مشکلی در بین نخواهد بود، ولی متأسفانه واقعیت این است که شما نمی توانید چنین کاری انجام دهید، چرا که با کلاسی مملو از دانش آموز مواجه هستید. ۳. هرگز برای برانگیختن این دانش آموز برای تلاش بیشتر، متوسل به «رشو دادن»^۵ نشوید.

۴. در اینجا چهار روش انگیزشی معرفی می شود که می تواند به طور مجزا و یا ترکیبی مورد استفاده قرار گیرد. به خاطر داشته باشید که یاداش ها و سایر تقویت کننده ها باید پس از موفقیت اقدامهای انگیزشی مورد استفاده قرار گیرند:

۱.۴. از تکنیک «فرض کردن»^۶ استفاده کنید. اصرار، ترغیب و خواهش کردن را متوقف کنید. تکلیفی را برای دانش آموز تعیین نمایید و فرض کنید که این دانش آموز می تواند و باید تکلیف مورد نظر را انجام دهد. در خلال کار، باید وضعیت را عادی فرض کنید. واژه «منی توانم» که از سوی دانش آموز تکرار می شود را نادیده بگیرید. و هر پرسشی که در خصوص نحوه انجام تکلیف توسط دانش آموز پرسیده می شود را مثبت تلقی کنید. برای نتیجه گیری بهتر است از روش، از تکالیف کوچک و ساده استفاده کنید. چنین دانش آموزی در برابر تکالیف طولانی و پیچیده تلاش از خود بروز نخواهد داد. لذا شما در آغاز کار باید از تکالیف ساده تر شروع کنید تا احساس موفقیت و کامیابی با انجام این تکالیف ساده در او شکل بگیرد.

۲.۴. روش «حق انتخاب»^۷ نیز می تواند شیوه مناسبی تلقی شود، دو یا سه کار برای او در نظر بگیرید تا بتواند از میان آنها یکی را انتخاب کند و به محض اینکه انتخابش را انجام داد او فاصله بگیرید. این گزینه ها باید از ارزش یکسانی برخوردار باشند. می توانید به منظور دستیابی به نتایج بهتر، روش «حق انتخاب» و «فرض کردن» را با هم ترکیب کنید. به خاطر داشته باشید که انجام تکلیف، هدف نهایی و مورد نظر شما نخواهد بود، بلکه هدف اصلی از اجرای این روش ها بهبود میزان تلاش این دانش آموز است. بنابراین به جای اینکه ناکامی های او را مورد سرزنش قرار دهید، باید به کوشش این دانش آموز یاداش دهید.

۳.۴. از روش «موضوع فرعی»^۸ استفاده کنید. به جای اینکه بر خود تکلیف تأکید نمایید، ابتدا به مسایل کم اهمیت تر در زمینه انجام تکلیف مورد نظر بپردازید. مثلاً می توانید از دانش آموز بپرسید او مایل است برای انجام این تکلیف از خود کار استفاده

۳. به تمسخر گرفتن این دانش آموز
۴. مقایسه کردن او با سایر دانش آموزان
۵. القاء این موضوع به دانش آموز که کمک خواستن از دیگران یک اشتباه است
۶. کمک به این دانش آموز از روی بی میلی و اکراه
۷. گفتن عبارت «مطمئناً تو می توانی» باب ارتباط را مسدود خواهد کرد، چرا که این دانش آموز معتقد است که نمی تواند از عهده کار مورد نظر برآید.

ج) راهکارهای عملی

به منظور مدیریت صحیح رفتار چنین دانش آموزی، باید دلایل رفتار و نیازهای وی را مورد شناسایی قرار داده و روش ها و فنون خاصی برای اصلاح رفتار او در خانه و مدرسه بکار گیرید. نیاز به توجه و رهایی از رنج دلایل اصلی رفتار وی را تشکیل می دهند. این دانش آموز به طوری به توجه نیاز دارد که خود را در کانون توجه همه تلقی می کند و تصور می کند که تنها شخص حائز اهمیت شخص اوست. ممکن است این دانش آموز به قدری

تجربه های رنج آوری در تعامل با سایرین کسب کرده باشد که تبدیل شدن به «فرد شماره یک» را تنها راه گریز از موقعیت های رنج آوری به شمار می آورد. نیازهای ثانویه به وجود آورنده ی این رفتار، نیاز به «تعلق» و نیاز به «استقلال» است. این دانش آموز به یک دوست نزدیک نیاز دارد. این دوست می تواند یکی از همسالان وی و یا یک بزرگسال باشد. او به فردی نیاز دارد که بتواند صادقانه با او در تعامل باشد (نیاز مطلق). از طرفی او به دنبال ارضاء نیاز به استقلال خود، راهی نادرست را به منظور در دست گرفتن کنترل زندگی خود در پیش گرفته است. این دانش آموز ممکن است یک ارتباط دوستانه را نیز از دست داده باشد و یا یکی از والدین، خانه را ترک کرده باشند. با این مقدمه، فهرستی از اقدام هایی که معلمان و مربیان می توانند با هدف مدیریت رفتار خودخواهانه صورت دهند ارائه می شود. به کارگیری این توصیه ها به موقعیت و شرایط بروز رفتار و هنر معلم بستگی دارد.

۱. با توجه به ویژگی های رفتار خودخواهانه این دانش آموز رادر مقابل چنین رفتاری قرار دهید. شما در خواهید یافت که او

۱. با دانش آموز حریص متفاوت است، ولی همواره در پی اینست که برخی چیزها را به رایگان به دست آورد.

۲. همیشه به دنبال کسب «امتیازات» است. اما وقتی که چنین امتیازی را کسب نموده، برای کسب امتیاز بعدی ۳. تلاش می کند و پایانی برای این کار متصور نیست.

۳. آنقدر نسبت به موضوعی به معلم اعتراض می کند تا بتواند امتیازی از او بگیرد.

۴. به ندرت از واژه های «لطفاً» و «متشکرم» استفاده می کند.

۵. در مورد عملکرد شما در مقایسه با آنچه که سایر معلمان انجام می دهند. صحبت می کند.

۶. به حقوق سایرین تجاوز می کند.

۷. بسیار یکدنده است. در بسیاری موارد افراد برای خلاص شدن از دست این دانش آموز تسلیم خواسته ی وی می شوند.

۸. دائماً در باره ی خودش صحبت می کند.

۹. بخش قابل توجهی از صحبت هایش در باره چیزهاییست که در اختیار دارد.

۱۰. دائماً نگران خود و خواسته های خود است و به نیازهای سایرین توجهی ندارد. این یک نشانه کلیدی در شناسایی رفتار خودخواهانه است.

الف) نشانه های رفتار

رفتارها و شیوه های خاص بر خورد این دانش آموز در خانه و یا مدرسه عبارت اند از:

۱. با دانش آموز حریص متفاوت است، ولی همواره در پی اینست که برخی چیزها را به رایگان به دست آورد.
۲. همیشه به دنبال کسب «امتیازات» است. اما وقتی که چنین امتیازی را کسب نموده، برای کسب امتیاز بعدی ۳. تلاش می کند و پایانی برای این کار متصور نیست.
۳. آنقدر نسبت به موضوعی به معلم اعتراض می کند تا بتواند امتیازی از او بگیرد.
۴. به ندرت از واژه های «لطفاً» و «متشکرم» استفاده می کند.
۵. در مورد عملکرد شما در مقایسه با آنچه که سایر معلمان انجام می دهند. صحبت می کند.
۶. به حقوق سایرین تجاوز می کند.
۷. بسیار یکدنده است. در بسیاری موارد افراد برای خلاص شدن از دست این دانش آموز تسلیم خواسته ی وی می شوند.
۸. دائماً در باره ی خودش صحبت می کند.
۹. بخش قابل توجهی از صحبت هایش در باره چیزهاییست که در اختیار دارد.
۱۰. دائماً نگران خود و خواسته های خود است و به نیازهای سایرین توجهی ندارد. این یک نشانه کلیدی در شناسایی رفتار خودخواهانه است.

ب) آثار پیامدهای رفتار

رفتار این دانش آموز چه اثری بر معلمان، والدین و همکلاسی های او می گذارد و چگونه محیط مدرسه و خانواده وی را تحت تأثیر قرار می دهد؟

۱. همکلاس هایش معمولاً او را دوست ندارند، چرا که او علاقه ای نسبت به آنان نشان نمی دهد.
۲. کنار آمدن با چنین رفتاری زمان زیادی را می طلبد.
۳. اگر معلم امتیازی به این دانش آموز بدهد، این امر به مثابه

می توانید جلسه ای را با حضور کلیه معلمان و مشاوران تشکیل دهید که ضمن آن در خصوص رفتار دانش آموزان خودخواه بحث نمایید. اعضای جلسه با همفکری یکدیگر می توانند راه حل بنیادی تری را برای حل ریشه ای این مسأله بیابند.

۱۱. به دقت کلاس را تحت نظر بگیرید. شاید بتوانید دانش آموزی را بیابید که سعی در برقراری ارتباط با دانش آموز خودخواه را داشته باشد. این ارتباط را تشویق کنید. مشروط بر اینکه دانش آموز خودخواه قصد سوء استفاده از این دوستی را نداشته باشد.

د) اشتباههای متداول در رویارویی با این دانش آموز

برخی از قضاوت های نادرست و خطاهایی که معمولاً در مواجهه به این دانش آموزان اتفاق می افتد و می تواند منجر به تثبیت رفتار و یا تشدید آن شود عبارت اند از:

۱. به خواسته های دانش آموز خودخواه تن در دهید و به او امتیازهایی اعطا نمایید.
۲. سعی کنید به نوعی از دست او خلاصی یابید.
۳. به جای اینکه از رفتار این دانش آموز ابراز انزجار کنید خود او را مورد بی مهری قرار دهید.
۴. از او دوری کنید.
۵. بدون توجه به مشروعیت خواسته های او، تقاضاهایش را اجابت کنید.
۶. در گفتگوی خصوصی با او کوتاهی کنید.

احتمالاً بلافاصله در مواجهه با یک فرد خودخواه تغییر موضع خواهد داد. شگفت آور است ولی افراد یک دنده و مدعی کمتر در موقعیت مقابله به مثل قرار می گیرند. آنها چون با در پیش گرفتن رفتار خودخواهانه به بیشتر خواسته های خود می رسند، تصور می کنند که این رفتار فقط در مورد آنها جواب می دهد.

۲. یک قرار ملاقات رسمی به منظور مذاکره حضوری با این دانش آموز ترتیب دهید.

۳. در ملاقات با این دانش آموز به او بگویید که قصد دارید در باره برخی مسایل کاملاً خصوصی با او صحبت کنید. سپس دقیقاً در باره آنچه که از او می بینید، توضیح دهید.

۴. در باره نارضایتی ها و مشکلات این دانش آموز صحبت کنید.

۵. به این دانش آموز مسوولیت هایی را محول نمایید که موفقیت گروه در گرو بخشندگی او باشد.

۶. به او بگویید که در آینده به خواسته هایش تن در نخواهید داد و توضیح دهید که پاسخ دادن به تقاضاهای او چه در خصوص خود این دانش آموز و چه برای سایر دانش آموزان به دور از انصاف است.

۷. سپس نقاط قوت شخصیت این دانش آموز را مورد شناسایی قرار دهید و در خصوص اینکه چگونه این نقاط قوت می تواند در موفقیت او نقش آفرینی کند، با او صحبت کنید.

۸. راجع به اینکه در فرآیند رشد، ما از موضع یک دریافت کننده به موضع یک بخشنده حرکت می کنیم، با او صحبت کنید.

۹. در نهایت از او بپرسید که آیا فرد خودخواهی را می شناسید که شاد باشد؟

۱۰. اقدام هایی که ذکر شد می تواند معلمان ابتدایی را قادر سازد که تقریباً بلافاصله مساله را حل کنند. برای مقابله با این مشکل در سطوح متوسطه، اقدامی تکمیلی می تواند مفید واقع شود. شما

منبع:

